

EDIFICACIÓ DE L'ESGLÉSIA DE SANT PERE I DEL CAMPANAR, DE REUS

(DADES HISTÓRIQUES)

ON poques les coses que podem afegir a çò que s'ha escrit relatiu a la Església de Sant Pere i al Campanar, de Reus. Personalitats distingides, molt abans que nosaltres i amb la gran autoritat que 'ls hi donava la consagració a un constant estudi, han assenyalat çò que pot considerar-se de més importància. Per tant, poques novitats aportarem; i tota la valor que pugui tenir la nostra descripció històrica, partirà de haver tingut especial cura en documentar-la amb reproduccions literals de les propies actes dels consells dels Jurats, tasca que, si ha sigut quelcom penosa, la creiem de força interès.

Aitals reproduccions, ultra la seva valor històrica, tenen per a nosaltres, reusencs de soca-arrel, una importància cabdal. La seva lectura, d'un fort regust català i reusenc, evoca la visió d'aquell Reus de cinc segles endarrera, ferm de caràcter—el conserva avui encar—aixecant aquella monumental obra, mentre terribles commocions feien tèmer per la vida dels pobles. Rès revela tan exactament el caràcter emprenedor i conseqüent de Reus, mantes vegades evocat pels historiadors, com l'haver bastit aquesta obra immensa, orgull de la ciutat.

La població anava creixent i eren moltes les persones que en dies festius i de precepte, no podien concòrrer a les funcions religioses. Çò fou tingut en compte pels Jurats, i el 18 d'Abril de 1501, es parlà, per primera vegada, en Consell, de la necessitat que hi havia d'edificar una nova Església, lo suficient gran per a respondre al considerable augment de la població.

L'acta del Consell de Jurats,—tal vegada la que té major importància—transcrita íntegra, diu :

«Diumenge, a XVIII del mes de Abril
»de l'any MDI fonch ajustat consell en la
»casa de la Vila, segons es de costum, en
»lo qual foren los honorables Jurats e consellers següents : Arnau Banús, Johan Enveja, Johan Gilabert, Jurats; Pere Belvey, Bernat Carnicer (major), Lluís Solanes, Pere Boix, Rafel Enveja, Llorens Belvey, Francesch Farrer, Cosme Mercer, Francesch Alguer, Francesch Torroge, Johan Farrer, Pere Mestres, Francesch Sogranyes, Johan Bosch, Arnau Plana, Johan Malet, Vicens Torroella, Pere Enveja, Francesch Pujol, Andreu Solsona, Bernadí Tarrech, Bernat Carnicer (menor), Gerónimo Pallarés, Antoni Salelles, Consellers : En lo qual Consell fonch preposat per los honorables Jurats que atés que avui per glòria de Déu ha gran poble en la present vila de Reus, e vist que en dies de diumenges e festas no cabém en la Sglesia, per ésser mols, pensa, e vist que en la trona per lo present pare inquisidor e per lo present mestre Pujol e altres, en

»los sermons nos ne fan vergonya, e nos
 »ho encarregue en càrrec de consciencie, e
 »vist per ells dits Jurats las ditas cosas ab
 »Consell de alguns prohoms han volgut
 »scandellar quiscunes cosas se porien tro-
 »bar per començar dita Sglesia, e vist que
 »las ditas cosas no suplexen per a tal ho-
 »bre de nexer dita Sglesia, han feta deli-
 »beració de proposarho assi en Consell si
 »el dit Consell passa que dita hobre se
 »empendrà de fer, y ab quina manera:—
 »Fochn feta deliberació per la major part
 »dels dits consellers per la dita hobre de
 »crexer dita Sglesia, se empengua en só
 »per primer se hage resolt de bons mes-
 »tres e segons serà aconsellat, que per altre
 »Consell sen face major deliberació».

Dos anys despres, en 1503, precisament
 també el dia 18 d'Abril, es parlà novament
 de l'obra de l'Esglesia, refermant-se en
 l'acord prèls l'any 1501, i oferint-se el Re-
 verent senyor Camerer, a donar, per cari-
 tat, a dita obra, cent lliures. En el llibre del
 Consell, consta així:

«L'altra preposició fonch com per gra-
 »cia de Déu aquesta vila hastà molt popu-
 »lada e engran augmentació, tenir la Sgle-
 »sia tant petita e tal que es una vergonya,
 »e engran deshonra de nostre Senyor, e de
 »haont poriem encorrer en algune indigna-
 »ció de nostre Senyor Déu, per tant apor-
 »te e prengue per atot lo Consell que se
 »entengue es mes savant en neixer e aug-
 »mentar dita Sglesia afi que nostre Senyor
 »Déu sie mellor servit e la Vila ne reporte
 »honor offerint-se Sa Senyoria donar per
 »caritat a dita hobre cent lliuras, ací com
 »los dies passats prometé».

El desig del Consell comunal de dotar a
 la població d'una Esglesia amb capacitat
 per a aplegar als veïns de Reus, es troba
 ben palesat en els diversos treballs que's
 realitzàren. En el mateix any de 1503, el
 dia 14 de Maig, son presentats al Consell
 dels Jurats, uns plànols, pel mestre Domè-
 nec Garrupe, qual cosa és vista amb satis-
 facció pel Consell, però tractant-se de una
 obra tan importantíssima, s'acordà oïr el
 parer d'altres mestres. Aital acord consta
 de la següent manera:

«Sobre las cosas proposadas determena
 »lo dit Consell, primo: quant a la fàbrica
 »de la Sglesia deliberen lo dit Consell que
 »es bona cosa que entrem en pensament
 »per lo neixer dita Sglesia e plau al Consell
 »la informació que mostra lo mestre, em-
 »pero per empendrer tant gran empresa es
 »menester que molt madurament se fasse e
 »que d'altres mestres se hage informació
 »faram gran primerament ans que nos pos-
 »sem mans en hobre e mentrestant que
 »preparen la manobra, o lo que serà me-
 »nester».

No cessen els treballs per a la realitza-
 zació de la gran obra, que tan devia enor-
 gullir-nos. Aquells reusencs, bons patrio-
 tes, amb constància, vèncen totes les difi-
 cultats. En 2 de Juny de 1510, segons l'acta
 que segueix, veurém com es fà el preu fet
 per la pedra.

«La determenació e deliberació feta en
 »dit Consell per los senyors prevenders e
 »consellers es que assi com ia Consells es
 »deliberat que la hobre de la Sglesia se
 »fase com lo mestre qui ha fet la mostra
 »del de la Sglesia, e avui se trobe present
 »en la Vila, que dita hobre sie donada a
 »aquet mestre, pus tost que no a altre, e
 »que se encarregue en fer tallar la pedra e
 »fer-ne fer quiscun speriment e après qués
 »concorde a onze diners preu fet, com del
 »que se havia ajustat en dita hobre, així ab
 »capararla en lo que serà necessari per di-
 »ta fàbrica, quant dita casa den Mariner
 »fos comprada, pus lo dit entendrà en ta-
 »llar abans la pedra, com apresent no po-
 »dem entrar en la compra de dita casa, per
 »la absència del senyor D. Perot, no sen
 »pugue fer contestació.—De que lo dit ho-
 »norat Consell delibera que se entengue
 »prest en fer tallar la pedra»-

Els treballs per l'obra de l'Esglesia, sem-
 bla que han entrat en plena activitat. El
 mateix any 1510, el dia 13 d'Octubre, una
 nova acta del Consell de Jurats, ens parla
 de la compra de la casa d'en Bernat Mari-
 ner, perxer, essent convingut el preu de
 venta per 400 lliures. Aital acta, ultra lo
 que fa referència al tema que'ns ocupa,
 té una característica ben propia d'aquells
 temps. Diu:

«En lo qual Consell fonch prepossat per
 »los senyors de Jurats com per la compra
 »de la casa den Bernat Mariner, pera naixer
 »las parets de la Sglesia, lo dit en Mariner
 »ya que ell ha mostrat que consentia ven-
 »dre e ab aquesta proposta la Vila ha fet
 »sa oferta per obra de la Sglesia. Com lo
 »dit Mariner hage donat memorial amb lo
 »qual demana, que per lo preu, que li sien
 »donadas quatrecentas lliuras, retenintse
 »eïnas, totas las portas de dita casa, item
 »totas las fustas, bigues e cayrats, e olivers,
 »si ni haurà, item tota la teula i rajolas,
 »item dos portals voltats, item los clamas-
 »tecs e calderó del pou, item demane lo
 »que sobrarà de la casa den Gilet i de la
 »hereva del Castell, oferintse donar del
 »stable per fer bona entrada e exida per lo
 »cantó fahedor, tant com sera necessary».

Una obra tan grandiosa, que havia d'és-
 ser l'admiració de tothom, forçosament feia
 indispensable la col·laboració general. El
 Consell de Jurats, en 5 de Gener de 1511,
 invita als veïns de Reus a treballar-hi gra-
 ciosament com a peons, i per torns setma-
 nals. En aquest servei també hi havia inclo-
 sos els veïns de Castellvell i Almoster.

L'any 1512, els treballs segueixen enda-
 vant, i'ls Jurats, per a millor orientació, cri-
 den al mestre Sampons, de Barcelona, el
 qual, junt amb el mestre Benet, a càrrec del
 qual anaven les obres de l'Esglesia de Sant
 Pere, aconsellàren als senyors Jurats de no
 desfer l'Esglesia vella, fins a restar acabat
 el nou temple. Així quedà convingut, i
 l'actual Esglesia tancà en son sí a l'Esgle-
 sia antiga, que era dedicada a la Verge
 dels Set Goigs, i que serví de bastida per
 a pujar l'actual. Aquesta resolució fou
 acordada el 14 de Març de 1512, segons la
 següent acta :

«Lo qual consell fonch ajustat sols per
 »fer determenació del modo e manera que
 »la hobre de la Sglesia se hage de assen-
 »tar e oït lo consell que mestre Sampons
 »ha donada, ensemps ab mestre Benet, els
 »quals son stats presents en lo present
 »consell, e considerant a dit, lo dit mestre
 »Sampons, ha fet relació com est ensemps
 »ab lo dit mestre Benet han benmyrat e
 »entés la hobre que nosaltres volem fer en

»nostra població, e la Vila consella que
 »nosaltres devem emplear nostre Sglesia
 »de forma e manera que hobrants, la Sgle-
 »sia vella reste dins la nova, e seguir-sen
 »ha, que hobrants no perdre lo eupryn de
 »dita Sglesia, ans tot-temps poreu enter-
 »venyr en los Officis Domynicals, sens im-
 »pediment de dita hobre, e així mateix sen
 »seguirà que la Sglesia vella servyra per
 »envestidas de la nova, lo que serà molt
 »gran stalvy; lo qual consell es stat molt
 »llohat per lo dit mestre Benet e aixís ma-
 »teix els dits mestres consellen que lo Cam-
 »panar se pose al cap de la Sglesia, e que
 »no pot ser myllor lloch, ny ab menys des-
 »pesas, se pugue fer que a la part de la
 »botiga del Delma, e que ab lo tom de dit
 »Campanar se porà fer molt bella sagristia
 »quy serà molt avyentada e molt fortifica-
 »da e guardada».

Pocs dies més tard, el 22 de Març, s'acor-
 dà verificar la cerimonia de col·locar la
 primera pedra, donant a l'acte la major so-
 lemnitat. L'acord dels Jurats, fou prè en
 els següents termes :

«Fonch feta deliberació sobre las cosas
 »proposadas e principalmente sobre lo po-
 »sar dita primera pedra en la hobre de
 »la Sglesia ha deliberat lo consell sia posa-
 »da ab molta solepnitat; so es, ab solepna
 »precessó e gran tocar de campanas, es i
 »altras cosas si poran ajustar que sia fet. E
 »que sia dyt al Cve. Don Got de Castellet,
 »quy es en Tarragona, sopllicantlo que li
 »plasca venyr, que poses dita primera pe-
 »dra, e que sia sperat fins a dissapte prop-
 »vinent, he no vengut que hi sia convidat
 »lo capitol de Tarragona, e no acceptantho
 »el capitol, que sia posada per lo batlle e
 »per lo prior e per lo Jurat en Cap de la
 »Vila».

La gran necessitat de l'Esglesia nova es
 deixà sentir cada dia més, com ho prova
 que en el Consell del 22 de Març de 1517,
 amb motiu de les festes de Setmana Santa,
 s'acordés que'l sermó de Divendres Sant,
 fos fet a la Plaça, convenientment envela-
 da, atès la gran estretura de l'Esglesia.

En una obra tan gran, no podien man-
 car-hi certes dificultats. Així, trobem en el
 Consell del 4 novembre de 1517, com es

dóna compte de que el Sr. Arquebisbe prohibeix tocar pedra de la pedrera de Salou, per a edificar l'Esglesia. I, el propi Consell, s'assabenta, de que ha caigut part de l'obra de l'Esglesia nova, acordant-se que'ls Jurats, junt amb alguns prohoms, parlin amb el mestre Benet «e que sia tractat ab Miseriecordia, segons a dits Jurats e prohoms aparenga».

El 13 de Gener de 1519, el Jurat acorda, conforme la voluntat expresada per D. Perot de Castellet, demanar parer sobre l'obra del Campanar, als mestres de Bellpuig, Lleyda i de Barcelona, i que se segueixi el seu consell.

La reproducció de l'acta de la reunió del Consell del 20 de Novembre de 1519, palesarà evidenment, que l'obra de l'Esglesia seguia endavant. Veigis :

«En lo qual Consell fonch prepossat per los honorables Jurats que atés s'e de cobrir la Sglesia sis farà taulada ho trespoll; quant a la sobre dita prepossició fonch deliberat per lo dit consell que en nom de nostre Senyor se farà trespoll, y tant mes pera esser la obra segura y menos despesa, y tal nos aconsella mestre Benet, item si la manobra de la Sglesia vella sis poserà en los fonaments y siti de la torre y lo Campanar; sobre la qual prepossició fonch deliberat ques posen dits fonaments y siti o torre per dit Campanar».

Quan l'obra estava plena de major activitat; quan semblaven vençudes les dificultats majors, ens trobem amb el Consell de Jurats, del 16 de Septembre de 1521, que parla de la manca de cabals per a seguir l'obra. La desolació devia ésser grossa, més aquells reusencs no cedeixen, i acorden, que les obres no cessin, mentres cerquen la manera de recollir els cabals. Consta, així en el tomo dels Consells municipals :

«En lo qual Consell es stat prepossat, que com se digue no hi age diners que soplehixen en satisffer a les despesas que fan en la obra de la Sglesia, com se porà fer per que la dita obre no age a sesar, ha

deliberat lo consell, que em Mercer, qui té lo carrec de menar los comptes, que sia oït de compte, aixís com ell ho segueix e vist son compte si poràn dir com stem ab diners y de on, sen porà traure e que altre consell, si mester sera, sen fara altra deliberació, pus que per al present la obra no cés».

En virtut d'anteriors acords del Consell de Jurats, el día 9 de Febrer de 1526, en Joan Spanya, mestre de Bellpuig, dona compte de l'inspecció relitzada, en la següent forma :

«En lo qual Consell fonch prepossat per los honorables senyors de Jurats que com en lo Consell passat sie stat deliberat que per causa que la obra de la Sglesia nova està ab algun perill, que fos hagut algun mestre que mirés dita obra; los senyors de Jurats en fer venyr mestre Johan Spanya, mestre de Bellpuig, per mirar dita obra, y així mirada dita obra per dit mestre, diu que resta amb algun perill y necessita adobarse, abe que no perilla de caure així tant prest, y així los senyors de Jurats li digueren, e si ell enpendrie de fer dita obra per la absencia de mestre Benet e lo dit mestre dix que passes, e lo dit mestre Benet, stant amich, que no entenen ni entendrà en dita obra, sens consulta de mestre Benet, que delibera lo honorable consell que sen fara.

«Sobra la qual prepossició fonch deliberat per lo honorable Consell que's vege les obligacions fetes per mestre Benet sobre dita obra y a consell dels advocats que sie donat en prestar las fermasas donadas per mestre Benet y a sa muller, que si dins breu temps no vé, que será feta petició en haver altre mestre per fer dita obra, y que sie feta prepossició en haver manobras necessarias per la obra».

Diverses causes, que ben bé poden deduir-se de çò que deixem escrit, demostren que l'obra de l'Esglesia devia restar paralitzada, o no portada amb gaire rapidesça. Ho justifica l'acord dels Jurats, data 1.er de Maig de 1526, dient :

«Quan en lo fer de la obra de la Sglesia delibera lo honorable Consell ques meta mà en obrar atés la molta necessitat que

»tenim de obrar y pus que en altres consells es stat delliberat».

L'anterior acord devia produir els sus efectes, perquè el dia 30 de novembre de 1530—quatre anys després—començà l'enderroc de la Parroquia vella, utilitzant-se, com a Parroquia interina, la Capella de Nostra Dona de Betlém, i en recordança de lo qual, es troba en el llibre de Consells, la següent memoria :

«Memoria sia com vuy se es comensada de pr. Parroquia interina la Capella de Ntra Sra. de Betlem per lo Enderroch ses comensat en la Parroquia Vella y perque porie extraviar-se esta Memoria la qual se acopiat aquí del Llibre dels comptes de gastos de obres de la Sglesia en son día, mes y any—XXX de Novbre. MDXXX».

L'any 1543, devia trobar-se molt avançada l'obra de la nova Esglesia, per quant el dia 30 de Juny, és consagrada per don Joan Subiranas, Bisbe de Constantina.

Però altra contrarietat va sofrir la nova edificació, doncs el Consell de Jurats del 29 de Gener de 1544, torna a referir-se a un nou enderroc. Diu, l'acta municipal :

«En lo qual Consell fench prepossat per los honorables senyors de Jurats la desgracia es stada de la cayguda de la Sglesia y que lo honorable Consell consideras que si en pot ajudar cosa de alguna fos cayguda, treballary, o en servei a quella, com aquesta sia cossa communa y edificada pel servei de Déu, propossam que lo honorable Consell mire si haurà medis y quins y de com y sis farà la obra segons paré i de quina pedra y després que mire

lo honorable Consell lo fahedor; dellibere lo honorable Consell sia parlat amb los senyors de capelans y que sien fetas gracias a Deu, de la gracia nos ha feta en no haver-hi prè mal ningú, y que los senyors de Jurats agen mestres y prenguin consells dells y al que millor aconsellerà se veurà lo fahedor en dita obra».

El 28 de Març de 1557, els que treballen en l'obra de l'Esglesia, notifiquen al Consell de Jurats, la seva resolució de deixar l'obra, perque no 'ls paguen. Es resol que 's recorri als diners del Forment.

L'any 1559, el dia 18 de Juny, s'acordà cobrir l'Esglesia amb teules, i el dia 14 de Maig de 1562, és tracta de l'ajust pel chor de l'Esglesia, aprofitant obra de l'Esglesia vella. El dia 22 d'Agost de 1563, es comença la columna del chor. L'acord d'enrejolar l'Esglesia, fou prè el dia 27 de Febrer de 1564.

Finint-se l'obra del Campanar, en el Consell del 6 de Juliol de 1566, es parlà de que si a dalt hi possaràn panell, o bé una imatge d'aràm, o de fusta.

L'any 1569 fou oberta al públic l'actual Esglesia, però fins l'any 1601, no 's donà per acabada l'obra, encar que l'ornamentació no quedés llesta fins bastant mes tard. El 1735, l'escultor Joan Casas, reusenc, acabà les estàtues dels apòstols que hi ha en la barana de l'orga.

De llavors ençà, algunes transformacions ha sofert la Parroquia de Sant Pere, però posém punt al present escrit, perque únicament ens hem proposat referir-nos als temps de la seva edificació.

J. BANÚS I SANS.

